

ΗΜΕΡΙΔΑ ΤΕΕ/ΤΚΜ

Θεσσαλονίκη πάνω-κάτω

Κεντρικοί αρχαιολογικοί χώροι ως σύγχρονες πλατείες
Τετάρτη 20 Οκτωβρίου 2004, κτίριο Δικηγορικού Συλλόγου.

Παρέμβαση ΣΑΘ

*Αρχαιο-λογικοί χώροι και δημόσια αρχιτεκτονική
εισηγητής*
Θανάσης Παππάς

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

1. Δημόσια παρέμβαση και αρχιτεκτονική
2. Οβηματισμός στη Θεσσαλονίκη
3. Ο εκσυγχρονισμός της πόλης
4. Οι δουλείες του παρελθόντος
5. Παρεμβάσεις για ένα δομικό επανασχεδιασμό

1. Δημόσια παρέμβαση και αρχιτεκτονική

Οι έλληνες αρχιτέκτονες αναγνωρίζουν , αποδέχονται και επιθυμούν να γίνουν ευρέως γνωστά τα ντοκουμέντα του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου Αρχιτεκτόνων σχετικά με:

Τη **νέα Λευκή Βίβλο** "Αρχιτεκτονική & ποιότητα ζωής" και τα **21 μηνύματα-κλειδιά** για την αρχιτεκτονική στον 21ο αιώνα. Μεταξύ των άλλων διακηρύσσεται πώς :

- ▶ Οι δημόσιες πολιτικές σε όλα τα επίπεδα, να προσπαθήσουν να δημιουργήσουν ένα ήθος μέσα στην κοινωνία, το οποίο θα δίνει αξία στην ποιότητα των κτιρίων και των δημοσίων χώρων.
- ▶ Ταυτόχρονα χρειάζονται καινοτόμες προσεγγίσεις σχετικά με την κατασκευή και την δομημένη κληρονομιά-εν ολίγοις, την **αρχιτεκτονική**.

2. Ο βηματισμός στη Θεσσαλονίκη

Τα βήματα της Ελληνικής πραγματικότητας είναι αργόσυρτα.

Στην Θεσσαλονίκη ο σχεδιασμός της πόλης είναι ατελής. Γίνεται χρήση παρωχημένων εργαλείων. Είναι φτωχή η συγκομιδή της αρχιτεκτονικής.

Ταυτόχρονα η πόλη έχει ένα μεγάλο απόθεμα από υποδομές και δίκτυα ,από μνημεία και χώρους πολιτιστικής κληρονομιάς.
Αυτό ακριβώς το απόθεμα πρέπει να συνδεθεί με μια βιώσιμη ανάπτυξη ,με νέους ορίζοντες και προοπτικές.

Αναφορές στο βηματισμό

- Το ρυθμιστικό σχέδιο**(Ν.1561/85) προβλέπει την οργάνωση και ανασυγκρότηση του ΠΣΘ και την ανάδειξη της φυσιογνωμίας της πόλης με στόχο την ποιοτική αναβάθμιση. Κάνει νύξεις για την καταγραφή και εφαρμογή προγραμμάτων προστασίας και ανάδειξης αρχαιολογικών χώρων ,μνημείων παραδοσιακών συνόλων.
- Η υλοποίηση του **πρότυπου σχεδίου για το ιστορικό-εμπορικό κέντρο** 1992-'94 δίνει μικρά αλλά απτά δείγματα εφαρμογών ,χωρίς βέβαια ενιαία σύλληψη.
- Ταυτόχρονα το 1994 γίνεται η κήρυξη της πυρίκαυστης ζώνης ως **ιστορικού τόπου**.
- Η εποχή της **Π.Π.'97** ταυτίζεται με μια προσπάθεια για συνολική πολεοδομική ανάκαμψη του ΠΣΘ με προφανή στόχο τον αναπροσδιορισμό της αστικότητας και του μητροπολιτικού χαρακτήρα της Θεσσαλονίκης.

Οι μείζονες αστικές αναπλάσεις, οι τρεις(3) διεθνείς και πέντε(5) πανελλήνιοι διαγωνισμοί, οι δέκα(10) διαγωνισμοί για τους αρχαιολογικούς χώρους, οι επεμβάσεις σε σημαντικούς άξονες, οι αρχαιολογικοί περίπατοι, οι παρεμβάσεις στην άνω πόλη, οι αποκαταστάσεις αγορών στο εμπορικό κέντρο και όχι μόνο, *συνέβαλαν* στην αναζωογόνηση του πολεοδομικού ιστού και *αναδιόταξαν* τις ποιοτικές δυνατότητες της πόλης ,ήταν μια σημαντική στιγμή στην διαδρομή της αρχιτεκτονικής της πόλης. Μαζί με τα προβλήματα και τις αντινομίες που δημιουργήθηκαν.

Σε κάθε περίπτωση δημιουργήθηκε μια παρακαταθήκη προτάσεων-ιδεών για μια συνολική στρατηγική αναβάθμισης της πόλης.

3.Ο εκσυγχρονισμός της πόλης

Αξίζει να επαναφέρουμε τι σημαίνει εκσυγχρονισμός της πόλης.

- Νέα σχέση με τους αρχαιολογικούς χώρους, ως κεντρικούς δημόσιους χώρους μέσω του ανασχεδιασμού των ιστορικών αξόνων.
- Ανάκτηση του παραθαλάσσιου μετώπου και ανανέωση της σχέσης της πόλης με την θάλασσα
- Αναδόμηση των μεταφορικών υποδομών
- Επέκταση του μητροπολιτικού χώρου.

Όλα αυτά είναι **στοιχεία που περιγράφουν το στρατηγικό σχέδιο για την ανασύνταξη της αστικής γεωγραφίας της πόλης.**

Γι' αυτό απαιτείται νέος σχεδιασμός για την υλοποίηση ενός προγράμματος αξιώσεων, που θα ανατρέψει τρέχουσες αντιμετωπίσεις **,με πυκνωτή την δημόσια αρχιτεκτονική**, που πρέπει να γίνει το εφαλτήριο για τον μετασχηματισμό της μητροπολιτικής Θεσσαλονίκης.

4.Οι δουλείες του παρελθόντος

•Κατά το 1997,την εποχή της Π.Π. ο Φράνκο Πουρίνι τόνισε πως:
"Οι αρχαιότητες που βρίσκονται θαμμένες σε όλη την έκταση του ιστορικού κέντρου δεν προσφέρουν ένα κλειδί για την κατανόηση της ιστορίας της, αλλά συγκροτούν ένα εννοιολογικό πεδίο **για την σχεδίαση του μέλλοντός της.**"

•Γι' αυτό οφείλουμε να κατανοήσουμε την πολιτική αξία ενός νέου σχεδιασμού στην κλίμακα της πόλης. Πρέπει επομένως να επικεντρώσουμε το ενδιαφέρον μας στις δουλείες του παρελθόντος, για μια νέα ιεράρχηση παρεμβάσεων.

4.1 Άξονας Αριστοτέλους

•Η σημερινή της μορφή είναι αποτέλεσμα αποσπασματικών επεμβάσεων και ανασκαφικών εργασιών. Ενώ συνιστά το σημαντικότερο συγκρότημα δημοσίων-ελεύθερων χώρων ως προς το μέγεθος και την μορφή, αλλά και ως προς την συνταχτική του σημασία στο πολεοδομικό γίγνεσθαι, **ο σχεδιασμός και οι υλοποιήσεις από τον διεθνή διαγωνισμό είναι στα αζήτητα**

•Απαιτείται η ανασύσταση της ιδέας του κεντρικού άξονα-δημόσιου χώρου, προσαρμοσμένης στα νέα δεδομένα, τις ανάγκες της πόλης και η υλοποίησή της.

4.2 Δέκα αρχαιολογικοί χώροι της 9ης ΕΒΑ και χώροι αρχαιολογικών ανασκαφών.

•Χώροι που αποτελούν τους κατ' εξοχήν δημοσίους τόπους που καθημερινά εγγράφονται ως διαχρονικό και καθημερινό τοπίο στο συλλογικό υποσυνείδητο.
•**Διαγωνισμοί που είναι στα αζήτητα**, ενώ μια διαφορετική λογική θα όφειλε να συντάξει ένα πρόγραμμα επανερμηνείας του δημόσιου ανοιχτού χώρου.
•Η αξιοποίηση των παραμελημένων μνημείων(**πρόγραμμα η άγνωστη πόλη**)θα μπορούσε να εντάξει δέκα μικρά αρχαιολογικά τοπία στη ζωή της πόλης.

4.3 Πέντε πανελλήνιοι διαγωνισμοί

•Το πρόγραμμα των πέντε(5) πανελλήνιων αρχιτεκτονικών διαγωνισμών της Π.Π. ενθάρρυνε την ενεργητική ένταξη των μνημείων στο σύγχρονο αστικό ιστό, **πλην όμως δεν υπήρξε καμία συνέχεια.**

4.4 Αρχαιολογικοί περίπατοι

Ταυτόχρονα και οι τρεις (3) αρχαιολογικοί περίπατοι :

- δυτικός με διαδρομές κατά μήκος των τειχών
 - κεντρικός μέσω της Αριστοτέλους στην αρχαία αγορά και τον Πρ .Ηλία
 - ανατολικός δια μέσου του Γαλεριανού συγκροτήματος- Ροτόντας-Επταπυργίου
- αναζητούνται ,όπως αναζητείται** ένα ευρύ δίκτυο πεζοδρόμων με κορμό τους αρχαιολογικούς περιπάτους-οριζόντια και κάθετα-για την αναβαθμισμένη λειτουργία της πόλης.

4.5 Χώρος Απελλού

Πρέπει να θυμηθούμε και την περίπτωση Απελλού(1992-'93) όπου η διατήρηση της ιστορικής μνήμης και η ανάδειξη της πολιτιστικής κληρονομιάς, *διασταυρώθηκε* με την απόφαση του ΚΑΣ για *ολική απαλλοτρίωση* και ανάδειξη του τμήματος του αρχαίου θεάτρου, την διαμόρφωση-αξιοποίηση του περιβάλλοντα χώρου και την ενοποίησή του με την πλατεία Ναυαρίνου.

Αποτελεί κι αυτή μια μικρή περιπέτεια για όλους μας.

4.6 Πλατεία Διοικητηρίου

Οι αποκαλύψεις στην δεκαετία του '90 με ευρήματα εξαιρετικής τέχνης, σύμφωνα με την ΙΣΤ Εφορεία κλασικών αρχαιοτήτων μας οδήγησαν στο σημερινό χώρο εθελοντικής αρχαιολογικής αγωγής της 9ης ΕΒΑ.

Η ασάφεια και ο στοχασμός για το δέον γενέσθαι συνοδεύεται :

- από την ματαιώση αρχιτεκτονικών διαγωνισμών και διαδικασιών αρχιτεκτονικού προβληματισμού
- από την εγκατάσταση κατασκευών και περιφράξεων μάλλον μόνιμης παραμονής
- και κυρίως από την μη δημοσιοποιημένη επιστημονική τεκμηρίωση και μη ορθολογική διαχείριση των αποφάσεων από συμβούλια και φορείς.

Απαιτείται πλήρης δημοσιοποίηση όλων των στοιχείων ,διακρίβωση των προθέσεων **και κυρίως** να γίνει προσφυγή στην αρχιτεκτονική για την οριστικοποίηση της μελλοντικής εικόνας της πλατείας, μέσα από ένα ανοιχτό και χωρίς προσχήματα, διάλογο των φορέων της πόλης.

5.Παρεμβάσεις για ένα δομικό επανασχεδιασμό.

Είναι προφανές ότι **απαιτούνται** συνδυαστικές πολιτικές για την ανάδειξη της συνέχειας της πόλης ,με νέα-συντεταγμένη στρατηγική και όχι συρραφή αποσπασμάτων.

Αν λοιπόν πρέπει να μετασχηματιστεί η δομή και ο τρόπος διακυβέρνησης της μητροπολιτικής περιοχής ,τότε χρειάζεται αυτοαξιολόγηση και ανανέωση της διαχειριστικής μας ικανότητας με ανανεωμένες προτάσεις και ιδέες.

•Κατ' αρχήν μας ενδιαφέρει να εισακουστούν οι ευρωπαϊκές συστάσεις, να θεσπιστεί μια εθνική πολιτική για την αρχιτεκτονική σε κεντρικό πολιτικό επίπεδο και πλαίσιο συνεργασίας με τις τοπικές αρχές.

•Απαιτείται **θεσμική παρουσία του** σχεδιασμένου **αρχιτεκτονικού έργου στην πηγή** .Στα συμβούλια, στους φορείς. Γι' αυτό **ζητάμε την συμμετοχή μας στο ΚΑΣ και στο ΚΣΝΜ του ΥΠΠΟ**, εκτιμώντας πως η αρχιτεκτονική διαπερνά τις δραστηριότητες των συμβουλίων αυτών. Η λειτουργία τους πρέπει να διακατέχεται από πνεύμα ανοιχτών διαδικασιών, να βρίσκονται στην υπηρεσία των πολιτών και να εξασφαλιστεί η ουσιαστική αποκεντρωμένη λειτουργία των περιφερειακών συμβουλίων που εκτός των άλλων θα αποφορτίσει από τον όγκο των υποθέσεων.

•Τέλος έχουμε ανάγκη από **συντονισμό στον προγραμματισμό και υλοποίηση έργων και παρεμβάσεων σε μητροπολιτικό επίπεδο**
Η διαχείριση των θεμάτων αυτών, όπως εκτίθενται στο εισαγωγικό σημείωμα της Μ.Ε. αρχιτεκτονικών θεμάτων του ΤΕΕ/ΤΚΜ, μπορεί να γίνει μόνο με την **σύσταση ειδικού φορέα** κατά τα πρότυπα της Ενοποίησης αρχαιολογικών χώρων Α.Ε. της Αθήνας.
Η εποπτική λειτουργία του Φορέα, που καλείται να συντονίσει όλους τους εμπλεκόμενους οργανισμούς σε ένα συναρθρωμένο σχέδιο μελέτης-εφαρμογής δράσεων και παρεμβάσεων, με εξασφαλισμένες χρηματοδοτικές πηγές, είναι η απάντηση για υλοποίηση βιώσιμων πολιτικών.
Ο οραματικός στόχος για ένταξη των κεντρικών αρχαιολογικών χώρων στον ιστό και τις λειτουργίες της πόλης, πρέπει να βρει ανταπόκριση στην συντεταγμένη πολιτεία, η οποία θα αναλάβει και την εφαρμογή.